

Ehdollisen vankeusrangaistuksen virheellinen täytäntöönpano

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaisessa rangaistustuomioiden tarkastuksessa on kiinnitetty huomiota Helsingin käräjäoikeuden 6.4.2022 asiassa R 20/1606 antamaan tuomioon nro 22/114766. Tuomiollaan käräjäoikeus oli määrännyt vastaajalle aiemmin tuomitun ehdollisen vankeusrangaistuksen pantavaksi täytäntöön, vaikka täytäntöönpanon perusteena olevaa rikosta koskeva syyte oli annettu hänelle tiedoksi vasta yli vuoden kuluttua koeajan päättymisestä.

SELVITYS

Puheenjohtajana asiassa toiminut Helsingin käräjäoikeuden käräjätuomari on 18.4.2023 antanut apulaisoikeuskanslerin sijaisen asiassa pyytämän selvityksen sekä Helsingin käräjäoikeuden laamanni lausuntonsa. Käräjätuomari on selvityksessään todennut, että täytäntöönpantavaksi määrätyn ehdollisen vankeusrangaistuksen koeaika on päättynyt 12.5.2020. Syyte asiassa on nostettu 28.2.2020 ja haaste on annettu vastaajalle tiedoksi 22.8.2021. Selvityksen mukaan käräjätuomarilta on asiaa käsitellessään jäänyt huomaamatta se korkeimman oikeuden ennakkopäätökseen KKO 2015:25 perustuva seikka, että ehdollisen vankeuden täytäntöönpanon edellyttämä syytteen nostamista koskeva yhden vuoden määräaika katkeaa vasta haasteen tiedoksiannolla kuten syyteoikeuden vanhentuminen.

Helsingin käräjäoikeuden laamanni on antamassaan lausunnossa todennut, että käräjätuomarilta on jäänyt huomaamatta korkeimman oikeuden ennakkopäätökseen perustuva seikka. Virhe on laamannin mukaan ollut inhimillinen huomioon ottaen käsiteltävänä olleen asian laajuus sekä

Helsingin käräjäoikeuden juttupaine. Edelleen laamanni on todennut, että virhe on kuitenkin korjattavissa, koska asiasta on valitettu hovioikeuteen.

RATKAISU

Arviointi

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Rikoslain 2 b luvun 5 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin voi määrätä ehdollisen vankeuden pantavaksi täytäntöön, jos tuomittu tekee koeaikana rikoksen, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan hänet olisi tuomittava ehdottomaan vankeuteen tai yhdistelmärangaistukseen ja josta syyte on nostettu vuoden kuluessa koeajan päättymisestä.

Viimeksi yllä viitatus lainkohdan sanamuodon tai esitöiden perusteella ei ole selvää, milloin siinä tarkoitettu vuoden määräaika katkeaa. Korkein oikeus on ratkaisussaan [KKO 2015:15](#) arvioinut, tulisiko ”syytteen nostaminen” tässä yhteydessä ymmärtää samoin kuin syyteoikeuden vanhentuminen, eli haasteen tiedoksiantohetken perusteella, vai siten kuin pakkokeinolaissa on säädetty turvaamistimenpiteistä, joita koskevat määräajat katkeavat rikosasian vireille tullessa. Ratkaisun mukaan:

”Korkein oikeus katsoo, että näin avoimessa tulkintatilanteessa olennainen merkitys rikoslain 2 b luvun 5 §:n 1 momentin tulkinnassa voidaan antaa kysymyksessä olevan seuraamuksen laadulle. Ehdollisen rangaistuksen määräämisessä täytäntöön pantavaksi on kysymys ehdottomana tuomittavan vankeusrangaistuksen pituuteen vaikuttavasta seikasta. Tämä ehdollisen rangaistuksen täytäntöön panemista koskeva harkinta on siten osa rangaistuksen määräämisestä. Pakkokeinolaissa tarkoitetut turvaamistimet, joita koskevat määräajat katkeavat rikosasian vireille tullessa, poikkeavat luonteeltaan ja merkitykseltään olennaisesti rangaistuksen määräämisestä. Niiden ensisijaisena tavoitteena on ajallisesti rajoitetulla tavalla oikeudenkäyntimenettelyn tai taloudellisen seuraamuksen turvaaminen. Ehdollisena tuomittuun vankeusrangaistukseen sisältyvän lykkääntymisedun menettämisen kohdalla voidaan näistä syistä pitää perusteltuna, että yhden vuoden määräaika katkeaa vasta haasteen tiedoksiannolla kuten syyteoikeuden vanhentuminen.”

Käräjätuomari on tuomiollaan määrännyt pantavaksi täytäntöön vastaajalle aiemmassa tuomiossa määrätyn 20 päivän ehdollisen vankeusrangaistuksen, vaikka täytäntöönpanon perusteena olevaa rikosta koskeva haaste on annettu vastaajalle tiedoksi yli vuoden kuluttua koeajan päättymisestä. Käräjätuomari on myöntänyt menettelleensä näin toimiessaan virheellisesti.

Helsingin hovioikeus on 11.12.2023 asiassa dnro R 22/1133 antamallaan tuomiolla dnro 23/149981 kumonnut Helsingin käräjäoikeuden määräyksen kyseessä olleen ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta.

Rangaistuksen määrääminen pantavaksi täytäntöön ilman tälle laissa säädetyn edellytyksen täyttymistä on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Kyse on rangaistuksen määräämistä koskevasta virheestä, joka vaikuttaa ehdottomana tuomittavan vankeusrangaistuksen pituuteen. Virhe on luonteeltaan lähtökohtaisesti vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöraikaratkaisun tekemiseen. Virheestä voi olla seurauksena perusteeton vapaudenmenetyk.

Kyseisenlainen virhe saattaa edellä todetun vakavuutensa vuoksi tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Korkein oikeus on todennut sen ratkaisukäytännöstä ilmenevän, että vähäisinä ei ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan. Rangaistussäännöksen tavoitteena olevan virkatoiminnan asianmukaisuuden turvaamisen kannalta rangaistusvastuuta ei sen sijaan ole perusteltua ulottaa sellaisiin yksittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista ([KKO 2022:31](#), kohta 8; [KKO 2020:78](#), kohta 19).

Nyt kyseessä olevan virheen voidaan luonteensa vuoksi katsoa vertautuvan moitittavuudeltaan rangaistuksen tuomitsemiseen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta teosta. Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä vanhentuneen rikoksen tuomitsemista on pidetty tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettuihin tavoin vähäisenä tapauksissa, joissa siitä ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan käräjätuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Asiassa oikeudenkäynti on ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon edellytyksen puuttumisesta huolimatta ollut vastaajan rikosten käsittelemiseksi tarpeellinen. Virhe on korjautunut säännönmukaisen muutoksenhaun yhteydessä eikä siitä ole siten aiheutunut vastaajalle vahinkoa.

Kun käräjätuomarin menettely lähtökohtaisesti vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettuihin tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen

asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu vain laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjätuomari on menetellyt lainvastaisesti määrätessään ehdollisen vankeusrangaistuksen pantavaksi täytäntöön, vaikkei tälle ole ollut lainmukaisia edellytyksiä.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla käräjätuomarille huomautuksen hänen virheellisestä menettelystään.

Lähetän päätökseni tiedoksi Helsingin hovioikeudelle.

Syytetyn avustajana toimineen luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan menettely on otettu käsiteltäväksi omana oikeuskanslerin oikeudenkäyntiavustajan valvontaa koskevana asianaan.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Leo Lahtinen